

Η ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

ΦΙΝΤΑΝΙΔΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΑ, ΠΑΝΤΑΖΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Φοιτήτριες Τμήμα Νοσηλευτικής Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση:

- ❖ Του ρόλου της ενσυναίσθησης στη θεραπευτική διαδικασία
- ❖ Η παράθεση μελετών σχετικά με την εφαρμογή της στο χώρο της υγείας
- ❖ Η διατύπωση προτάσεων για τη μετέπειτα ανάπτυξη της έννοιας και της αποτελεσματικότητας της

ΟΡΙΣΜΟΣ

Η ενσυναίσθηση είναι η ικανότητα να καταλάβει κανείς τις πεποιθήσεις, τις εμπειρίες και τα συναισθήματα του άλλου, που εκ πρώτης άποψης δεν τον αγγίζουν και δεν τον αφορούν. Αυτό δεν συνεπάγει αρνητικά συναισθήματα, όπως στεναχώρια ή οίκτο, άλλα το να βιώνει κάποιος ένα γεγονός ή μία κατάσταση με τους όρους που το βιώνει το άλλο πρόσωπο. (Anonymous,2009)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

- ❖ 1873 ο Robert Visser εισήγαγε τη λέξη “Einfuhlung”
- ❖ 1897 ο Theodor Lipps, μετέφερε τον όρο στον τομέα της ψυχολογίας προσπαθώντας να περιγράψει το πώς οι άνθρωποι κατανοούν τη διανοητική ικανότητα των συνανθρώπων τους
- ❖ 1905 ο Freud ερμήνευσε το γερμανικό όρο ως την ικανότητα να καταλάβουμε τους άλλους βάζοντας τον εαυτό μας στην θέση τους
- ❖ 1910 ο Edward Tichener μετέφρασε το γερμανικό όρο στα αγγλικά ως “empathy”
- ❖ 1918 ο Southard χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τον όρο αυτό για να περιγράψει τη σχέση ασθενή – γιατρού

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ ¹

- ❖ Το 1981 ο Barret –Lennard κάνει λόγο για τρεις τύπους της ενσυναίσθησης
 - ✓ Την ενσυναισθητική αντήχηση
 - ✓ Την εκφρασμένη ενσυναίσθηση ή διαφορετικά την επικοινωνιακή πράξη
 - ✓ Την αποδεχόμενη ενσυναίσθηση

- ❖ Ο Glandstein (1984) παρουσίασε δύο μοντέλα της ενσυναίσθησης
 - ✓ Την υιοθέτηση ρόλου
 - ✓ Την συναισθηματική μετάδοση

- ❖ Η Μαλικιώση (1992) ανέφερε ,
 - ✓ Την έμφυτη
 - ✓ και την επίκτητη ενσυναίσθηση

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ ²

- ❖ Ο Morse το 1993 κάνει λόγο για τέσσερις μορφές :
 - ✓ Την συγκινησιακή
 - ✓ Τη γνωστική
 - ✓ Την ηθική
 - ✓ Τη συμπεριφορική

- ❖ Ο Patterns(1994) πρόσθεσε:
 - ✓ Την επικοινωνιακή
 - ✓ Και τη σχεσιακή

ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΘΕΙΑ

- ❖ Σύμφωνα με τον Ehmman(1971), η συμπάθεια εκφράζει:
 - ✓ Οίκτο
 - ✓ Συμπόνια
 - ✓ Έλλειψη αντικειμενικότητας
 - ✓ Συμφωνία

 - ❖ Αντίθετα, ο Fairbairn (2002) υποστήριξε ότι η ενσυναίσθηση αποτελεί **στάση ζωής** και εκφράζει **συναισθήματα**
 - ✓ Χαράς
 - ✓ Ενθουσιασμού
 - ✓ Σύγχυσης
 - ✓ Πόνου
- και κατέληξε: «Όπως η ικανότητα να αισθάνεται κανείς συμπάθεια, έτσι και η ικανότητα της συναισθηματικής ταύτισης είναι ένδειξη ανθρωπιάς και γι' αυτό συχνά οι δύο έννοιες συγχέονται».

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ

- ▣ **Επίδραση του φύλου στην ενσυναίσθηση (Hoffman, 1977)**
 - Φυλογενετικές – λειτουργικές διαφορές των φύλων

- ▣ **Προσωπικότητα (Feshbach, 1982)**
 - Συνεργατικότητα
 - Γενναιοδωρία
 - Μείωση της επιθετικότητας

- ▣ **Ηλικία – Ωριμότητα (Gottman et al 1996)**
 - Οικογένεια
 - Πρότυπα μίμησης
 - Συναισθηματική επιρροή που ασκείται στο άτομο από το περιβάλλον

ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ

- ❖ Η Halpern το 2001 αναφέρει ότι η αποδοχή της ενσυναίσθησης έχει ως αποτέλεσμα:
 - ✓ Τη συνεργασία των ασθενών
 - ✓ Την άμεση λήψη ιστορικού
 - ✓ Έγκαιρη διάγνωση
 - ✓ Αποτελεσματική θεραπεία
 - ✓ Άμεση ανάρρωση
 - ❖ Η ενσυναίσθηση αποτελεί σημαντικό χαρακτηριστικό των ιατρών καθώς τους βοηθά:
 - Να έρχονται σε επαφή με τους ασθενείς
 - Να ταυτίζονται μεταξύ τους
 - Να κατανοούν τις σκέψεις τους
 - Να τοποθετούν τον εαυτό τους στην κατάσταση του ασθενή
- (Silverman et al 2005)

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία οι επαγγελματίες υγείας που αναπτύσσουν ένα ζεστό και φιλικό περιβάλλον με τους ασθενείς είναι πιο αποτελεσματικοί.

ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΣΤΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

- ❖ Έρευνα που έγινε το 1991 στο χώρο της νοσηλευτικής, το φαινόμενο της ενσυναίσθησης δε φαίνεται να έχει μελετηθεί σε βάθος, ενώ φαίνεται ότι δεν υπάρχει σαφής τρόπος ή μέθοδος διδασκαλίας κα αξιολόγησής της (Hilla 1991).
- ❖ Σε έρευνα του ο Tyner αναφέρει ότι η ενσυναίσθηση απαιτεί:
 - ✓ Πλήρη προσοχή του νοσηλευτή
 - ✓ Αυθεντικότητα
 - ✓ Ειλικρίνεια
 - ✓ Μη επικριτική προσέγγιση

ΚΛΙΜΑΚΕΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ

Τα μέτρα που χρησιμοποιήθηκαν για την εκτίμηση της ενσυναίσθησης, κυρίως σχεδιαστήκανε για την ψυχιατρική νοσηλευτική, παρά για την γενική πρακτική. Από τις κλίμακες που αναφέρθηκαν στη βιβλιογραφία δύο είναι οι σημαντικότερες:

- ❑ Η Jefferson Scale of Empathy (JSE)
- ❑ Η κλίμακα της συναισθηματικής νοημοσύνης (Emotional Intelligence Scale)

Σύμφωνα με τον Bellini , (2002) η JSE αποτελείται από δύο κατηγορίες

- **Student or «S» version**
- **HP version**

Αντίθετα η ποιοτική κλίμακα της συναισθηματικής νοημοσύνης (Salovey & Mayer 1990) , μετράει την ικανότητα να αντιλαμβανόμαστε τα συναισθήματα του άλλου , δημιουργώντας αισθήματα έχοντας πρόσβαση σε αυτά , προάγοντας τη συναισθηματική και πνευματική ανάπτυξη

Στάδια Εφαρμογής

1. *Ενεργητική ακρόαση*
2. *Αποτύπωση εικόνων*
3. *Αντανάκλαση περιεχομένου*
4. *Εντοπισμός και βαθμονόμηση του συναισθήματος*
5. *Αποδοχή*

(Platt 1998,Laine 2001)

- ❖ Σε έρευνα του ο Eliot το 2007, ανέφερε πως η ενσυναίσθηση μπορεί να διδαχθεί στα πρώτα χρόνια εκπαίδευσης, ωστόσο μεγάλος αριθμός φοιτητών των επαγγελματιών υγείας :
 - Δεν λαμβάνουν σοβαρά υπόψη το πρόγραμμα σπουδών
 - Το θεωρούν χάσιμο χρόνου
- ❖ Στην ίδια έρευνα φάνηκε ότι οι φοιτητές ιατρικής μαθαίνουν να εξισορροπούν την εσωτερική πράξη που δημιουργείται μέσα τους συναισθηματικά ως προς τον ασθενή, αλλά ταυτόχρονα να μην χάσουν και την αντικειμενικότητα τους
- ❖ Η εκμάθηση της ενσυναίσθησης στους φοιτητές νοσηλευτικής σε προπτυχιακό επίπεδο συμβάλλει στην αύξηση της ενσυναίσθησης μέσω κλινικών ειδικοτήτων . (Scott et al, 2010)
- ❖ Ο Gazda και οι συν. (1987) πρότειναν να διδάσκεται η ενσυναίσθηση σαν δεξιότητα, ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της Εκπαίδευσης Ανθρώπινης Σχέσης.

Η διδασκαλία της ενσυναίσθησης αποτελείται από:

1. Διαλέξεις
 2. Ασκήσεις ρόλων
 3. Πρακτική άσκηση στην συνέντευξη από τους επαγγελματίες υγείας
- (Daniels et al 1988).

Οι μέθοδοι διδασκαλία της ενσυναίσθησης ενισχύεται από αποτελέσματα που έχουν αξιολογηθεί:

- αυτό-αξιολογήσεις
- ψυχομετρικά τεστ
- βαθμολόγηση κλίμακας συμπεριφοράς παρατηρούμενη κατά την διάρκεια της συνέντευξης των ασθενών

(Jenkins 2002)

Σύμφωνα με μελέτη του Elizur και των συνεργατών του, φοιτητές ιατρικής που περιέγραψαν την εμπειρία τους κατά την διάρκεια της κλινικής άσκησης σε ψυχιατρική κλινική, είχαν υψηλότερη βαθμολογία ενσυναίσθησης από τους φοιτητές που δεν συμμετείχαν

Η διδασκαλία κατά την πρακτική άσκηση θα πρέπει να επικεντρώνεται στις:

- ❑ Ικανότητες των φοιτητών
- ❑ Συναισθήματα του ασθενή

Είναι σημαντικό να διδάσκεται το θεωρητικό και συμπεριφοριστικό στοιχείο της ενσυναίσθησης στους φοιτητές των επαγγελματιών υγείας, ενώ στην κλινική άσκηση των φοιτητών, να επικεντρώνεται η ευκαιρία να εφαρμόζουν αυτές τις αρχές (*Shapiro 2002*).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας , διαπιστώνουμε ότι βασικές προϋποθέσεις έκφρασης της ενσυναίσθησης αποτελούν:

- ❖ Η ικανότητα κατανόησης της κατάστασης και των συναισθημάτων
- ❖ Η επικοινωνία μεταξύ των επαγγελματιών υγείας
- ❖ Η δημιουργία μιας υγιούς σχέσης με θεραπευτικό χαρακτήρα

Λειτουργώντας με ενσυναίσθηση:

- Ενισχύεται η διαπροσωπική θεραπευτική σχέση
- Μειώνεται η αμυντική συμπεριφορά του ασθενή
- Δημιουργείται ένα υγιές – φιλικό περιβάλλον
- Ενισχύεται ο δεσμός θεραπευτή- ασθενή

▣ **Με άλλα λόγια η ενσυναίσθηση αποτελεί προαπαιτούμενο στοιχείο θεραπείας**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Barrett-Lennard (1981). The empathy cycle. Refinement of a nuclear concept. *Journal of counseling Psychology*.
- ❖ Bellini LM, Baime M, Shea JA (2002). Variation of mood and empathy during internship. *J Am Med Assoc*, 287(23): 3143-6.
- ❖ Daniels,TG, Denny A, Andrews D (1988). Using micro counseling to teach nursing students skills of therapeutic communication. *J Nurs Educ*,27:246–52.
- ❖ Elizur A, Rosenheim E. Empathy and attitudes among medical students: the effects of group experience. *J Med Educ*. 1982;57:675–83.
- ❖ Elliot M. Hirsch, MD, Medical Education The role of empathy in medicine: a medical student’s perspective, *American Medical Association Journal of Ethics* June 2007, Volume 9, Number 6: 423-427.
- ❖ Gazda, G.M., Childers, W.C. and Brooks, D.K. Jnr. 1987. *Foundations of Counselling and human services*. New York:McGrant-Hill.
- ❖ Gladstein, G.A. 1983. Understanding empathy: Integrating counselling, developmental and social psychology perspectives. *Journal of Counselling Psychology* 30(no. 4): 467-482.
- ❖ Goldman, A. (1993), *Ethics and cognitive science*. *Ethics* 103, 337–360.
- ❖ Halpern J. *From Detached Concern to Empathy: Humanizing Medical Practice*. New York, NY: Oxford University Press; 2001.

- ❖ Hilla Brink, on Empathy: Fundamental Issues Regarding its Nature and Teaching, *Curationis* Vol. 14, No. 1, July 1991.
- ❖ Jenkins V, Fallowfield L. Can communication skills training alter physicians' beliefs and behavior in clinics? *JClinOncol*. 2002;20:765–9.
- ❖ Mayer JD, Caruso DR, Salovey P. Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence*, 2000; 27: 267-98.
- ❖ Morse JM, Anderson G, Bottorff JL, et al. Exploring empathy; A conceptual fit for nursing practice? *Image J Nurse Sch*. 1992;24:273–80.
- ❖ Platt FW, Platt CM. Empathy: a miracle or nothing at all? *Journal of Clinical Outcomes Management*.1998;5:30-3.
- ❖ Silverman J, Kurtz S, Draper J. *SkillsforCommunicatingwithPatients*. Oxon, England: RadcliffeMedicalPress, 2005.
- ❖ Scott Brunero, Scott Lamont and Melissa Coates, Are view of empathy education in Nursing, *Nursing Inquiry*. Sydney, Australia. 2010; 17(1): 65–74.
- ❖ Shapiro J. How do physician steach empathy in the primary care setting? *AcadMed*. 2002;77:323–8.
- ❖ Tyner,R. Elements of empathetic care for dying patients and their families. *Nursing Clinics of Northern America*. 1985 , 20:393-401

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ